

חנוכה (3)

נס השמן ב"על הניסים"

הקשה בספר "יד נאמן" בשם ספר "מאור עינים": נפלאותי, גם בספר "חשמונאים" לא מוזכר כלל נס השמן, רק נמצא שם כי בכ"ה בכסלו טהרו הכהנים את הבית וכו' ויחנכוהו, וקבעו שמחת חנוכה המזבח שמונה ימים. וכן בספר "יוסיפון" לא היזכיר כלל נס הנרות. וכן פלא כי "בעל הניסים" לא נזכר נס הנרות רק ברמז. ותירץ על פי מה שנמצא במדרש תנחומא (פרשת תצוה): אמר ר' חנינא סגן הכהנים, אני הייתי משמש בבית המקדש ומעשה ניסים היה במנורה, כשהיו מדליקים אותה בראש השנה לא היתה מתכבה עד שנה אחרת, ופעם אחת לא עשו הזיתים שמן, התחילו הכהנים לבכות, ואמר רבי חנינא סגן הכהנים, אני הייתי בבית המקדש ומצאתי מנורה דליקה יותר ממה שהיתה דליקה, כל ימות השנה. פירש ה"עץ יוסף" שראה איך שהמנורה דלקה אותו זמן בלא שמן. או אפשר, ששפכו לה מעט שמן, והיתה דליקה אז זמן ארוך יותר ממה שדלקה המנורה כל ימות השנה עם שמן זית. נמצא כי בזמן שבית המקדש היה קיים, היו להם ניסים גדולים מאוד בהדלקת המנורה, ונראה שהכהנים לא היו מפרסמים את הנס התמידי הזה, כי אצלם לא היה הנס הזה חידוש. לכן ספר "חשמונאים" ו"יוסיפון" שנכתבו ע"י כהנים לא הזכירו כלל נס השמן שהיה בחנוכה. ובזה מובן גם מדוע לא הוזכר נס שמן ב"על הניסים", שהרי "על הניסים" תיקן יוחנן כהן גדול (יש בו ק"ה תיבות כמין יוחנן עם הכולל) וכן כתב ה"רוקח". וכיון שאצל הכהנים לא נחשב נס השמן לנס, לא הוזכר מזה כלל רק ברמז.

אוצרות התורה "חנוכה"

נס השמן ב"על הניסים"

אפשר ליישב באופן אחר: החיוב של הודאה אינו אלא על דבר שיש לנו טובה מזה, כמו יציאת מצרים, שאלמלי לא הוציא את בני ישראל הרי אנו ובנינו משועבדים כו', וכן נס פורים שאילו היו נהרגים גם אנו לא היינו. וכן נס חנוכה, אם היו ח"ו מעבירין אותנו על דת, גם אנו היינו כך. אבל על נס שהיה רק טובה לאבותינו, הגם דשייך פרסומי ניסא, אבל לא מצינו חיוב הודאה על זה, כמו בסוכות, לא מצינו הודאה על זה שהושיב הקב"ה את אבותינו בסוכות, אף דעיקר חג הסוכות לפרסם נס זה, לפי שזה היה רק טובה להם, ולנו אין הנאה מזה. וכן בנס פך השמן היה רק להם תועלת שקיימו המצוה שבוע קודם, לכן לא נזכר זה ב"על הניסים". ומה שמזכירים והדליקו נרות וכו', אינו הודאה

אלא גמר הסיפור. במ"ב (סימן רי"ח סקט"ז) כתב אין מברכים על נס שנעשה לאבותינו, אלא אם כן נולד אחר הנס דבר שגם הוא שותף באותו הנס.

ספר "טעמא דקרא"

חנוכה או נחוכה

הגמרא (שבת כא:) שואלת: מאי חנוכה? ועונה: דתנו רבנן בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה תמניא אינון כלומר: בכ"ה בכסלו תיקנו רבותינו לחגוג שמונת ימים. ולכאורה, מאמר גמרא זה טעון ביאור: מאי היא שאלה זו? ומהו תרוצו? מבאר ה"בן יהודע" שאכן הגמרא ניתכונה בשאלה זו של "מאי חנוכה" לדבר עמוק בהרבה. והוא מדוע נקרא חג זה בשם חג החנוכה? והלא שמו של חג זה הוא על שם הנס שארע לחשמונאים, שכאשר נלחמו ביוונים עשה להם הקב"ה ניסים עצומים, ונצחו המעטים את הרבים. ומכיון שביום כ"ה בכסלו נחו מאויביהם, וכן (שבת שם): כימים אשר נחו בהם, על כן תקנו חז"ל לחג את חג החנוכה בתאריך זה, תאריך המנוחה. א"כ, שואלת הגמרא, מדוע נקרא חג זה חנוכה? לכאורה היה צריך לקרותו "נחוכה", כלומר על המנוחה בכ"ה שהוא כ"ה בכסלו. על כך משיבה הגמרא: דתנו רבנן, בכ"ה בכסלו שמונת ימי חנוכה כלומר, מכיון שכל תקנת רבותינו בחג החנוכה היא שצריך לחוגגו בדרך של הלל והודאה, ואין אנו מצווים על שביתת מלאכה, מכיון שכך, הקפידו רבותינו שלא יהיה בשמו של חג לשון של מנוחה, כי מלשון כזה היתה עלולה לצאת טעות שהיו חושבים העולם שחג זה הוא חג של מנוחה ושביתה ממלאכה, והיו שובתים בו ממלאכה. לכך שנו רבותינו את שמו של חג זה ובמקומו קראו "חג חנוכה".

ומתוך האור "חנוכה" חלק א'

חנוכה, להודות ולהלל

ימי חנוכה נועדו "להודות ולהלל", וכנוסח התפילה בשמונת ימי חנוכה: וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול. הודיה והלל הם שתי בחינות נפרדים. בתפילת שמונה עשרה, טבעו חז"ל את מטבע התפילה של "מודים", "על חיינו המסורים בידך.... על ניסוך ונפלאותיך שבכל יום"... זוהי תפילה בנוסח של הודיה ושל תשבחות. אנו מבקשים שחיינו יהיו בידך ותשמור על נשמותינו, ושנזכה שתעשה לנו ניסים ונפלאות בכל יום. תפילת שמונה עשרה מורכבת מתפילות ובקשות כמו "השיבנו", "סלח לנו", ו"רפאנו" וכן מבקשות בנוסח של הודיה על גדולת מעשי ה' עמנו, וכן מצינו אצל לאה בהולדת יהודה שכשהודתה "הפעם

הלכה: הוסיף או פיתח במספר הנרות שצריך באותו לילה

כתב השו"ע (או"ח סימן תרעא ס"ב): בלילה הראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה וכו' בפסקי תשובות (אות א') כתב ואם טעה והדליק יותר נרות ממספר היום, כגון שהדליק בליל א' שתי נרות או בליל ב' שלשה וכו', יש אומרים שלא יצא ידי חובת מהדרין, כיון שהוספת נר בכל יום נתקן שיהיה היכר בכל לילה באיזה יום עומדים, וכשהוסיף על מספר הנרות אין היכר, ולשיטתם צריך לכבות כל הנרות ולהדליק שוב את מספר הנכון, אמנם שאר הפוסקים הסכימו שבדיעבד יצא ידי חובתו גם בתורת מהדרין, ולכן לא יכבה אלא את הנר שהוסיף בטעות.

פסקי תשובות חלק ו'

פתגם:

החיוך הוא קו עקום שמיישר הרבה דברים

ספר "שמחה"

חקירה: הידור מצוה

בחפצא של המצוה, או בעשיית המצוה (מנחת אשר שמות כה-ב, ברכת אברהם סוכה יא: מצוה ה).
ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: סתירה ובנין

בעודו נער ישב רבי איזיל חריף בבית המדרש בתוך חבורה של לומדים ותיקים מובהקים והיה מפלפל עמם בתורה, כשהוא בונה בנין שלם של דברי תורה חריפים להפליא. היה שם זקן אחד, שאהב לקנטר את הנער בדברים, נענה ואמר לו: אכן, בנין נאה בנית לפנינו, אבל בודאי ידוע לך כי בנין נערים סתירה, וסתירת זקנים, בנין. נשא אליו הנער עינים חייכניות והשיב: אמנם כן, בנין נערים סתירה, כי כל מה שהם בונים נהרס בידי הזקנים, ואילו סתירת זקנים בנין, כי כל מה שהם הורסים חוזר ונבנה בידי הנערים.

ספר "חד וחלק" חלק ב'

חנוכה שמח, שבת שלום!

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, ג'ילברט יפה בת מרים. לעילוי נשמת של ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, לעילוי נשמת שלמה בן מחה, דניאל בן רחל, עמנואל בן ארנסט אברהם, רפאל שלמה בן אסתר.

אודה את ה'" (בראשית כט, לה), ונתבעה על זה שלא בקשה לעתיד, ונענשה ב"תעמוד מלדת", ומשום דהבקשה הוא חלק מגוף ההודאה. בימי החנוכה אנו מוסיפים לתפילה את ההלל. בכל ימות השנה אין מזכירים בברכת "מודים" ענין של "הלל". חנוכה הוא זמן של שלימות ולכן אנו כוללים בימי חנוכה "להודות ולהלל", הלל על חסדי ה' מתוך בקשה ותפילה לעתיד, "שירת הבקשות", והלל של שירה וזמרה על הנס שזכו לו "בימים ההם בזמן הזה". ימי חנוכה אינם על העבר בלבד, לא רק "בימים ההם". תקנת החנוכה היא גם נס על "בזמן הזה" ועל המצב של עכשיו, וזוהי השלימות של הלל השלם. הלל של תפילה ובקשה לעתיד. גדול כוחן של תפילות הבאות מתוך שמחה, השפעת הבקשה חזקה יותר כשהיא באה מתוך בטחון ותחושת תקווה לבשורות טובות. הבה ננצל את סגולת הימים, להודאה על העבר ולבקשה על העתיד, לחנוכה של "להודות ולהלל".

רב פינקוס זצ"ל בספרו "חנוכה"

טעם איסור השימוש בנרות וההיתר לראותם

כפיט "הנרות הללו", הנאמר אחרי הדלקת נרות חנוכה, הננו אומרים: הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד כדי להודות ולהלל לשמך הגדול, וכמה שאלות מתעוררות על נוסח זה: ראשית, מה שייכותו של היתר ראיית נר חנוכה עם ההמשך "כדי להודות ולהלל". ועוד מה החידוש בהיתר זה, כלום היה עולה על הדעת לומר שיהיה אסור לראות נר חנוכה, וכי ראיית נר חנוכה, השתמשות היא? כמו כן, מה באה ללמדנו ההדגשה "אלא לראותם בלבד", וכי ישנה מעלה מיוחדת בראיית הנרות? יש לפרש על פי הידוע, שמי שנעשה לו נס בזכות עצמו רשאי להסתכל במפלתם של הרשעים, אבל אם נעשה לו נס בזכות אחרים, אינו רשאי להסתכל במפלתם של הרשעים, וכפי שכידוע אירע עם אשת לוט שניצלה בזכות אברהם, ולכך כשהסתכלה במפלתם של אנשי סדום הרשעים, נענשה והפכה לנציב מלח. והנה נרות חנוכה הם מעין הנס שארע בימים אלו, והיה אפוא מקום לומר שאין אנו רשות להסתכל בהם, כי בהסתכלות זו הרינו כמסתכלים במפלתם של הרשעים. על זה התחדש שמותו לנו לראותם, ושמענו מכאן שזכינו והנס נעשה לנו בזכות עצמנו, היינו מחמת מסירות נפשם של הכהנים הקדושים, וכמו שאמרנו: "קמאי הוו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם איתרחיש להו ניסא". ומאחר שזכינו לכך, שיעשה הנס בזכותנו, בודאי צריכים אנו להודות ולהלל על חלקנו, "אשרי העם שככה לו, אשרי העם שה' אלוקינו". ומובן שפיר שמאחר ו"לראותם בלבד", לראות את הנרות מותר לנו, כי הנס נעשה בזכותנו על ידי זה נמשך "להודות ולהלל לשמך הגדול".

ומתוך האור "חנוכה" חלק ב'

